

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	الف) اهمیت و ضرورت موضوع
۳	ب) هدف تحقیق و کاربرد آن
۴	ج) تعریف مسئله و بیان سؤال‌های تحقیق
۵	د) روش تحقیق
۵	ه) ساختار تحقیق
۱۱	فصل اول: مفهوم‌شناسی و چیستی
۱۲	گفتار نخست: تعریف بیانیه و واژگان مرتبط
۱۲	الف) بیانیه
۱۴	ب) گام دوم
۱۵	ج) مفهوم اربعین و چهل
۱۷	د) انقلاب
۱۷	گفتار دوم: رویکردها و اهداف بیانیه
۱۸	الف) رویکردها
۲۰	ب) بیانیه و پنج گام روند تمدنی
۲۱	ج) اهداف بیانیه
۲۳	د) زمینه‌های صدور بیانیه
۲۵	خلاصه فصل
۲۶	پرسش‌ها
۲۷	فصل دوم: نظریه نظام انقلابی
۲۷	گفتار نخست: نظریه نظام انقلابی بر مبنای اسلام ناب
۲۸	الف) مفهوم و چیستی

صفحه	عنوان
۳۱	(ب) اسلام ناب مبنای نظری انقلاب
۳۵	(ج) شاخص‌های نظریه نظام انقلابی
۳۷	گفتار دوم: اسلام امریکایی مانع ترویج اسلام ناب
۳۹	(الف) اسلام لیبرالی (اسلام حداقلی)
۴۰	(ب) اسلام متحجر
۴۲	خلاصه فصل
۴۳	پرسش‌ها
۴۴	فصل سوم: جوانان، زمینه‌ساز تحقق و استمرار نظریه نظام انقلابی
۴۵	گفتار نخست: نظریه ولایت فقیه، زمینه فکری وقوع و ...
۴۵	(الف) اهداف
۴۶	(ب) مبنای
۴۸	(ج) شاخص‌های نظریه ولایت فقیه
۵۱	گفتار دوم: جوانان، عامل انسانی وقوع و استمرار نظریه نظام انقلابی
۵۲	(الف) تعریف
۵۳	(ب) شاخص‌های جوان انقلابی در تراز انقلاب اسلامی
۶۰	گفتار سوم: تحول، ضرورت ماندگاری نظریه نظام انقلابی
۶۳	خلاصه فصل
۶۴	پرسش‌ها
۶۵	فصل چهارم: سلطنت طاغوتی، حاکمیت انحطاط
۶۶	گفتار نخست: انحطاط پهلوی در عرصه ایدئولوژی و فکری
۶۷	(الف) ناسیونالیسم باستان‌گرا
۶۸	(ب) غرب‌گرایی و ایجاد جامعه شبه غربی
۶۹	(ج) نظریه وراثت مبنای توجیه حکومت سلطنتی
۷۰	(د) حذف دین از مناسبات اجتماعی
۷۰	(ه) تلاش برای موجه‌سازی حاکم مستبد
۷۲	گفتار دوم: وضعیت انحطاط در رفتار و عملکرد
۷۲	(الف) ساختار سیاسی
۷۶	(ب) ساختار اقتصادی

صفحه	عنوان
۸۷	ج) ساختار فرهنگی
۹۱	خلاصه فصل
۹۲	پرسش‌ها
۹۴	فصل پنجم: انقلاب اسلامی، پایان انحطاط و سرآغاز تعالی
۹۴	گفتار نخست: پایان انحطاط و سرآغاز تعالی در ساحت فکر
۹۶	الف) خاستگاه تاریخی
۹۸	ب) خاستگاه فکری
۹۹	ج) شاخص‌ها
۱۰۶	گفتار دوم: پایان انحطاط و سرآغاز تعالی در ساحت رفتار و ساختار
۱۰۷	الف) نظام‌سازی از نقطه صفر
۱۰۸	ب) انقلاب اسلامی و مردم‌سالاری
۱۰۹	ج) رهبری
۱۱۰	د) مردم
۱۱۱	ه) رفتار مدیریت تراز انقلاب اسلامی
۱۱۴	خلاصه فصل
۱۱۵	پرسش‌ها
۱۱۶	فصل ششم: انقلاب اسلامی و تغییر هندسه قدرت
۱۱۶	گفتار اول: انقلاب اسلامی، آغاز عصر جدید
۱۱۷	الف) نظام بین‌الملل در آستانه انقلاب اسلامی
۱۱۸	ب) انقلاب اسلامی و ایجاد قطب سوم
۱۲۳	ج) انقلاب اسلامی و تغییر ساختار
۱۲۶	گفتار دوم: برخورد امریکا و جمهوری اسلامی پیامد عصر جدید
۱۲۶	الف) اقتدار انقلاب اسلامی و تغییر چالش‌ها
۱۲۸	ب) تضعیف کنترل امریکا بر کشورهای تحت نفوذ
۱۲۸	ج) تغییر معادله قدرت به نفع گروه‌های داخلی معارض با ...
۱۲۹	د) شکل‌گیری جبهه مقاومت
۱۳۲	خلاصه فصل
۱۳۳	پرسش‌ها

صفحه	عنوان
۱۳۴	فصل هفتم: دستاوردهای انقلاب اسلامی
۱۳۴	گفتار نخست: چهارچوب مفهومی
۱۳۷	گفتار دوم: دستاوردهای داخلی انقلاب اسلامی
۱۳۷	الف) ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی ایران
۱۳۸	ب) علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی، اقتصادی و عمرانی
۱۴۰	ج) به اوج رسانیدن مشارکت مردمی و مسابقه خدمت‌رسانی
۱۴۱	د) ارتقای شکفت‌آور بینش سیاسی آحاد مردم
۱۴۲	ه) سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور
۱۴۳	و) افزایش چشمگیر معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه
۱۴۵	ز) ایستادگی روزافزون در برابر زورگویان و مستکبران جهان
۱۴۶	ح) اعتماد به نفس ملی و از بین رفتن خودکم‌بینی
۱۴۸	خلاصه فصل
۱۴۸	پرسش‌ها
۱۴۹	فصل هشتم: مقایسه انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها
۱۵۰	گفتار اول: مقایسه انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها در بعد ایدئولوژی
۱۵۰	الف) مقایسه در حوزه مبانی
۱۵۱	ب) مقایسه در نظام ارزشی
۱۵۲	ج) مقایسه در ماهیت فرهنگی و ایدئولوژیک
۱۵۳	د) مقایسه در میزان تحقق اهداف و شعارها
۱۵۵	گفتار دوم: مقایسه انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها در بعد رهبری
۱۵۵	الف) مقایسه در بعد رهبری
۱۵۶	ب) مقایسه در ویژگی‌ها
۱۵۷	ج) مقایسه در روش مبارزه سیاسی
۱۵۸	گفتار سوم: مقایسه انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها در بعد ساختار
۱۵۸	الف) مقایسه در استمرار و پایداری انقلاب
۱۶۱	ب) مقایسه در نبود بستر اجتماعی مناسب انقلاب
۱۶۲	گفتار چهارم: مقایسه انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها در بعد مردمی
۱۶۳	الف) مقایسه در مشارکت مردمی

صفحه	عنوان
۱۶۴	ب) مقایسه در تأثیر گذاری انقلاب اسلامی در بیداری اسلامی و ...
۱۶۴	ج) مقایسه در حمایت از مظلومان و مستضعفان
۱۶۶	خلاصه فصل
۱۶۷	پرسش‌ها
۱۶۸	فصل نهم: آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی
۱۶۹	گفتار نخست: آسیب‌شناسی
۱۷۰	الف) آسیب‌های فکری (ایدئولوژی)
۱۷۴	ب) آسیب‌های ساختاری
۱۷۶	ج) آسیب‌های ناظر به مردم
۱۸۲	د) آسیب‌های ناظر به حوزه رفتار کارگزاران
۱۸۷	گفتار دوم: تهدیدها و چالش‌ها
۱۸۷	خلاصه فصل
۱۸۸	پرسش‌ها
۱۸۹	فصل دهم: آینده‌پژوهی و راهبرد تحقق آینده تمدنی انقلاب اسلامی
۱۹۰	گفتار نخست: افق‌شناسی
۱۹۱	الف) اهداف و آرمان‌ها
۱۹۳	ب) تصویرهای آینده از انقلاب اسلامی
۲۰۱	گفتار دوم: راهبرد تحقق افق تمدنی انقلاب اسلامی
۲۰۲	الف) علم و پژوهش
۲۰۲	ب) معنویت و اخلاق
۲۰۴	ج) اقتصاد
۲۰۵	د) عدالت و مبارزه با فساد
۲۰۶	ه) استقلال و آزادی
۲۰۷	و) عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن
۲۰۹	ز) سبک زندگی
۲۱۰	گفتار سوم: هویت‌یابی در چهارچوب گام دوم
۲۱۲	خلاصه فصل
۲۱۳	پرسش‌ها

صفحه	عنوان
۲۱۴	پیوست: متن کامل بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران
۲۱۴	ورود انقلاب اسلامی به دومین مرحله خودسازی، ...
۲۱۴	پیروزی انقلاب اسلامی؛ آغازگر عصر جدید عالم
۲۱۵	شعارهای جهانی، فطری، درخشان و همیشه زنده انقلاب اسلامی
۲۱۵	دفاع ابدی از نظریه نظام انقلابی
۲۱۶	جمهوری اسلامی و فاصله میان بایدها و واقعیتها
۲۱۶	انقلاب اسلامی؛ مایه سربلندی ایران و ایرانی
۲۱۶	برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت
۲۱۷	آغاز انقلاب و نظام اسلامی از نقطه صفر
۲۱۷	تقابل دو گانه جدید «اسلام و استکبار»؛ پدیده برجسته جهان معاصر
۲۱۸	مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم»؛ ...
۲۱۸	* برکات بزرگ انقلاب اسلامی
۲۲۲	* انقلاب چهل ساله و گام بزرگ دوم
۲۲۳	اقتدار انقلاب اسلامی و تغییر چالش‌ها و شکست مستکبران
۲۲۳	جوانان؛ محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی
۲۲۴	نیروی انسانی مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق و ...
۲۲۴	فهرست طولانی فرصت‌های مادی کشور
۲۲۵	* گام دوم و سرفصل‌ها و توصیه‌های اساسی در پرتو امید و ...
۲۲۶	و اما توصیه‌ها:
۲۲۶	یک) علم و پژوهش
۲۲۷	دو) معنویت و اخلاق
۲۲۸	سه) اقتصاد
۲۲۹	چهار) عدالت و مبارزه با فساد
۲۳۱	پنج) استقلال و آزادی
۲۳۱	شش) عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن
۲۳۲	هفت) سبک زندگی
۲۳۳	منابع

مقدمه

نوشتار حاضر حاوی شرح بیانیه گران سنگ گام دوم انقلاب اسلامی است که در آستانه چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی از سوی رهبری انقلاب اسلامی صادر گردید. بیانیه از سویی به افق پیش رو و دهه‌های آینده توجه دارد، که آرمان خود را تحقق حیات طیبه در سایه دین اسلام می‌داند، و از سوی دیگر وضعیت گذشته و حال را مورد توجه قرار می‌دهد. این بیانیه در ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ در حالی که چهل سال از انقلاب اسلامی می‌گذشت صادر گردید و منبعث از روح بزرگ، تجربه علمی و معرفت عمیق دینی رهبر انقلاب اسلامی است؛ انسان فرزانه و حکیمی که خود تربیت یافته اسلام ناب، برترین مفسر مکتب سیاسی امام خمینی (ره) و ادامه‌دهنده راه ایشان به شمار می‌رود. متفکری اندیشمند که از آغاز نهضت در میدان مبارزه و جهاد حضوری فعال داشته، در عرصه عمل و نظر متفکری سترگ قلمداد می‌شود.

تجربه بیش از سه دهه رهبری انقلاب اسلامی از او سیاستمداری حکیم، خردمند و مبارزی استوار و خستگی‌ناپذیر در عرصه بین‌المللی ترسیم می‌کند که در دفاع از آرمان‌های امام خمینی (ره) در کانون مبارزه قرار داشته و دارد. ایشان پس از رحلت امام خمینی (ره)، هدایت حرکت رو به رشد انقلاب اسلامی و رهبری امت را در گستره جغرافیایی جهانی، و به ویژه جبهه مقاومت، برعهده گرفته است.

بیانیه در عین برخورداری از رهنمون راهبردی دارای راهکارهای پرمغز و معناست؛ پیراسته از هرگونه حشو و زوائد و در عین حال حاوی متانت و استواری و یادآور پیام امام خمینی (ره) در وصیت‌نامه سیاسی - الهی و وصیت‌نامه سیاسی - الهی امام خمینی (ره) در پایان دهه نخست و بیانیه گام دوم در آغاز دهه پنجم انقلاب از سوی مقام معظم رهبری هر دو دستاورد انقلاب اسلامی به حساب می‌آیند. بیانیه حاوی یک دوره انقلاب‌شناسی و فلسفه تاریخ انقلاب اسلامی با محوریت گذشته، حال و آینده است. بیانیه که گام دوم انقلاب خوانده می‌شود، نقشه راه پیمایش مسیر انقلاب در افق آینده است.

بی‌شک تجربه گذشته و توجه به نقاط قوت و ضعف چراغ راه آینده است. بیانیه توصیفی واقع‌بینانه از تحولات انقلاب اسلامی در گستره منطقه و جهان ارائه می‌کند؛ وضعیت جامعه را در افق چهل سال آینده و مسیری که باید طی کند، نشان می‌دهد و عظمت اصل انقلاب را به رغم تلاش رسانه‌های نظام سلطه که سعی در وارونه نشان دادن موفقیت‌های آن دارند و به منظور القای ناکارآمدی از هیچ تلاشی فروگذار نیستند به رخ می‌کشد.

الف) اهمیت و ضرورت موضوع

اثر پیش رو دربردارنده موضوعات مهمی است که از بیانیه استخراج شده است؛ محورهای مهمی که هر یک موضوع فصلی از کتاب را به خود اختصاص داده است. نوشتار به تناسب تدریس در دوره کارشناسی و برای یک‌ترم درسی تنظیم شده است و می‌تواند در مجامع مختلف علمی، به ویژه مراکز آموزشی، مورد استفاده قرار گیرد. احیای آرمان امام خمینی (ره) و ضرورت گفتمان‌سازی بر مدار بیانیه اقتضا می‌کند ده‌ها متن علمی در مجامع علمی-فرهنگی، به ویژه حوزه و دانشگاه، تدوین شده، موضوع درس قرار گیرد و ضروری است مراکز علمی به مثابه موتور پیشران گام دوم انقلاب با

محوریت بیانیه، گفتمان‌سازی، تبیین و نظریه‌پردازی داشته باشند. امروز جامعه ما به علت اهمیت روزافزون توجه به نقش سیاست در زندگی، نیازمند الگوهای علمی متقن در این حوزه با نگاه به آینده است. آهنگ سریع تحولات در عرصه جهانی و ضرورت آگاهی افراد جامعه از این حوادث موجب شده است تا پس از چهار دهه پرفراز و نشیب از انقلاب اسلامی، گذشته، حال و افق آینده در محور کانون بیانیه قرار گیرد تا قشر جوان با پرهیز از تحیر ناشی از بمباران تحلیل‌های مغرضانه در مواجهه با حوادث برخوردی فعال داشته، در جهت تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام‌هایی بلند و استوار بردارد.

اهمیت اثر پیش رو در تشریح بیانیه گام دوم آن است که معتقد است گفتمان‌سازی بر مدار بیانیه، راهبرد گذر از حوادث سهمگین حاضر و آینده می‌باشد. بیانیه به خامه رهبری به رشته تحریر در آمده، که در ذهنیت مسلمانان از جایگاهی سترگ و ارزشمند برخوردار است، و در حافظه آزادمردان منطقه و جهان حتی فارغ از آموزه‌های دینی نماد حکمت و عدالت، سلطه‌ستیزی و دفاع از مظلوم، خنثی‌کننده توطئه‌ها و نقشه‌های دشمنان به شمار می‌رود. نکته دیگر حائز اهمیت در بیانیه نگاه و رویکرد علمی حاکم بر آن است. بررسی علمی این ابعاد، مقتضی بررسی آن از منظر دانش‌های گوناگون است.

ب) هدف تحقیق و کاربرد آن

به رغم برخی آثار مکتوب و سمینارهایی که در تبیین بیانیه گام دوم برگزار شده، هدف کتاب حاضر پر کردن خلأ علمی در زمینه تبیین بیانیه می‌باشد. در این پژوهش تلاش شده است تا برای محورهای اساسی در بیانیه پاسخ‌هایی درخور فراهم گردد و در راستای تحقق آن، اهداف فرعی عبارت‌اند از:

۱. تبیین ابعاد و محورهای مهم بیانیه برای نسل جوان در انقلاب

اسلامی؛

۲. تدوین یک متن درسی به منظور تبدیل بیانیه گام دوم به یک گفتمان، به ویژه در مجامع علمی حوزوی و دانشگاهی؛
۳. نقد دیدگاه‌های مخالف در سایه بیانیه گام دوم براساس تحلیل منویات مقام معظم رهبری در بیانیه؛
۴. تبیین نظریه نظام انقلابی به عنوان نقطه کانونی و مرکز ثقل بیانیه؛
۵. تبیین روند انقلاب اسلامی بر مبنای بیانیه، طی چهار دهه گذشته در عرصه داخلی و بین‌المللی و تحلیل افق آینده.

ج) تعریف مسئله و بیان سؤال‌های تحقیق

آنچه در تبیین بیانیه اهمیت دارد، تأکید بر تبیین گفتمان امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب می‌باشد که به طور اجمال می‌توان گفت هر دو اهتمام خاصی به ضرورت بصیرت سیاسی حاصل از گذشته، حال و آینده داشته‌اند. بسیاری از دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و رهبری معظم انقلاب حاوی اصطلاحات و نظریه‌های جدید در افق ادبیات سیاسی است. در این تحقیق ضمن استفاده از تجربیات اندیشمندان این عرصه بر تبیین بیانیه از منظر رهبران جمهوری اسلامی ایران تأکید می‌شود.

در پژوهش حاضر از آنجا که بنا داریم بیانیه را در قالب متنی درسی شرح دهیم، و متن آموزشی نیز فاقد سؤال‌های اصلی و فرعی است، با وجود این می‌توان برای بررسی ابعاد مختلف این پژوهش، پرسش‌هایی را به قرار زیر برشمرد:

- مسئله اصلی بیانیه گام دوم که سایر مسائل بر مدار آن تبیین شدنی است چیست؟

و سؤال‌های فرعی عبارت‌اند از:

۱. تحلیل بیانیه از گذشته انقلاب اسلامی و فرایند شکل‌گیری آن

کدام است؟

۲. تحلیل بیانیه از وضعیت کنونی انقلاب اسلامی و افق تمدنی آن

چیست؟

۳. راهبردهای تحقق آینده انقلاب اسلامی در پرتو بیانیه گام دوم

چیست؟

۴. نقش عامل انسانی، به ویژه جوانان، در تحقق راهبردهای انقلاب

اسلامی کدام است؟

د) روش تحقیق

نیازی به توضیح نیست که این نوشتار همچون هر تلاش علمی مشابه دیگری از روش‌های معهود در علوم انسانی بهره می‌گیرد. در تدوین این اثر دو شیوه متصور بود. نخست آنکه در تبیین متن بیانیه اصالت به متن داده شود و به اختصار اصطلاحات و ایده‌ها به طور ترتیبی شرح داده شود. دوم تبیین موضوعی صورت گیرد و طی آن موضوعات مهم در بیانیه برجسته‌سازی شده، تلاش شود ابعاد آن شرح داده شود و در تشریح موضوعات مندرج در بیانیه، در درجه اول به سایر گفتارهای مقام معظم رهبری استناد گردد. افزون بر آن به منابع دیگر مرتبط با هر بحث ارجاع داده شود. طبیعی است متناسب با هدف این نوشتار مبنی بر ارائه متن علمی و آموزشی، شیوه دوم مناسب‌تر دیده شد؛ از این رو در پژوهش پیش رو موضوعات مهم بیانیه محور هر فصل قرار داده شد و متناسب با برنامه یک دوره درسی تنظیم گردید.

ه) ساختار تحقیق

کتاب بر مدار بیانیه دربردارنده ده فصل است که به شرح ذیل سامان یافته است:

در فصل نخست از یک سو مفهوم بیانیه و مفاهیم مشابه و از سوی

دیگر روش مورد استفاده در بیانیه و اهداف آن بررسی شده است. در فصل دوم با عنوان نظریه نظام انقلابی ضمن ارائه تعریفی از آن و دیدگاه‌های مطرح در زمینه نسبت ایدئولوژی و نظریه نظام انقلابی همراه با نقد مختصر آن‌ها کوشش شده است دیدگاه اندیشه انقلاب اسلامی در این زمینه تشریح گردد. پشتوانه نظری نظریه نظام انقلابی، اسلام ناب است، که منادی آن در تاریخ معاصر ایران حضرت امام خمینی (ره) است، و در چالش با اسلام امریکایی قرار دارد، که مبنای دیدگاه‌های معارض نظریه نظام انقلابی است.

در فصل سوم با عنوان جوانان، زمینه‌ساز تحقق و استمرار نظریه نظام انقلابی به دو زمینه فکری و عینی تحقق نظریه نظام انقلابی می‌پردازیم. نظریه ولایت فقیه مبنای نظری وقوع و استمرار انقلاب اسلامی است و جوانان علت فاعلی تحقق آن به شمار می‌روند. در فصل چهارم با عنوان سلطنت طاغوتی، حاکمیت انحطاط، وضعیت ایران در آستانه انقلاب اسلامی دست‌مایه بررسی قرار گرفته است. در تبیین این بحث به برخی گزاره‌های بیانیه و آثار مرتبط با تاریخ معاصر ایران از جمله دیدگاه اندیشمندان غربی و کارگزاران رژیم استناد شده است. این مبحث در سه محور فکری، رفتاری و ساختاری بررسی شده است. فصل پنجم با عنوان انقلاب اسلامی، پایان انحطاط و سرآغاز تعالی به مسئله آغاز انقلاب و تأسیس نظام اسلامی از نقطه صفر اختصاص دارد. مدیریت مردم‌نهاد، مدیریت جهادی و نمادهای مدیریت موفق در جمهوری اسلامی از جمله تجربه دفاع مقدس، آبادانی و سازندگی، ثبات و امنیت و توسعه انسانی از جمله ابداعات انقلاب اسلامی در روند تحولات چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی است.

عنوان فصل ششم، انقلاب اسلامی و تغییر هندسه قدرت به بررسی تحلیل وضعیت انقلاب اسلامی در عرصه نظام بین‌الملل اشاره دارد. با ظهور

انقلاب اسلامی نظام سه‌قطبی ایجاد شد و در سال ۱۹۹۱ بلوک شرق فروپاشید و در ادامه چالش نظام سلطه با انقلاب اسلامی استمرار یافت و اکنون پس از گذشت چهار دهه سخن از افول مدنیت غرب، دیدگاهی رایج میان متفکران غربی است. انقلاب اسلامی دین را در عرصه سیاست جهانی به عنوان یک متغیر پویا مطرح ساخت. به تعبیر رهبر انقلاب، انقلاب اسلامی پدیده‌ای بود که به بلوک‌بندی جهان پایان داد. تحولات دو دهه اخیر نشان از شکست بسیاری از سیاست‌های امریکا در منطقه و جهان دارد. این امر موجب طرح مباحث جدیدی در عرصه نظام بین‌الملل گشته است.

فصل هفتم به بررسی دستاوردهای داخلی انقلاب اسلامی اختصاص دارد. اقتدار و عزت ایران و ایرانی، ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی، ارتقای بینش، مشارکت مردمی، عدالت‌محوری، ایجاد روحیه خودباوری و ایستادگی در برابر ظلم و استکبار جهانی، پیشرفت علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی، اقتصادی و عمرانی و نمادهای مدیریت موفق در جمهوری اسلامی از جمله دستاوردهای مورد اشاره در بیانیه است که با استناد به منابع تشریح شده است.

در فصل هشتم با رویکردی مقایسه‌ای، وجوه اشتراک و افتراق انقلاب اسلامی با انقلاب‌های روسیه، فرانسه و دیگر انقلاب‌ها بررسی و علل ناکامی جوامع در استمرار انقلاب و عوامل ماندگاری انقلاب اسلامی تشریح شده است. در ادامه ابعاد دیگر انقلاب‌ها از جمله اصول حاکم، دستاوردها، مبانی و عوامل انقلاب از جمله مردم، رهبری و ایدئولوژی به عنوان محور مقایسه بررسی شده است.

فصل نهم به آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی اختصاص یافته است. در بیانیه ضمن دفاع از راه طی شده، کاستی‌ها و فاصله طولانی تا بایسته‌ها و آمادگی برای تصحیح خطا پذیرفته شده است. ادبیات سلیس، جامع، عالمانه

و منصفانه بیانیه در کنار لحن انقلابی آن، عصبانیت دشمن و عناصر بیگانه و ضد انقلاب را به دنبال داشته است. آسیب شناسی و ارزیابی وضعیت کنونی نظام جمهوری اسلامی همراه با تجربه‌ها و عبرت‌ها در بیانیه به گونه‌ای مطرح شده است که امید به آینده در آن موج می‌زند.

در فصل دهم با موضوع آینده پژوهی و راهبرد تحقق آینده تمدنی، راهبردهای نیل به افق تمدنی بررسی شده است. این راهبردها را براساس بیانیه گام دوم می‌توان در هفت موضوع علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت‌ورزی و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و سبک زندگی صورت‌بندی کرد.

در پایان هر فصل چکیده‌ای از مطالب آورده شده است؛ هدف از ارائه چکیده مطالب آن است که فراگیران بتوانند پس از مطالعه فصل، با نگاهی اجمالی مباحث اصلی را مرور کنند. با این حال مطالعه چکیده‌ها خواننده را از مطالعه دقیق مطالب بی‌نیاز نمی‌کند.

در پایان این بخش ذکر نکاتی چند ضروری به نظر می‌رسد:

۱. تردیدی نیست که تدوین درس‌نامه بر پایه بیانیه گام دوم که پاسخگوی نیازهای آموزشی فراگیران باشد نیازمند طرح مباحث گسترده‌ای است که برای این منظور باید علاوه بر طرح دیدگاه‌های متفکران به سیر تحول تاریخی آن نیز پرداخت، اما متن حاضر به دلیل پاره‌ای محدودیت‌های مربوط به اهداف و مخاطبان خاص چنین هدفی را تعقیب نمی‌کند؛ از این رو با پرهیز از پرداختن به مباحث تاریخی در حجم محدود به آن‌ها اشاره شده است.

۲. در پژوهش حاضر که با محوریت بیانیه گام دوم سازمان یافته است، سعی شده است که علاوه بر ارائه نگرشی جامع و نظام‌مند درباره اندیشه انقلاب اسلامی و مراعات روابط منطقی مباحث، هندسه کلی بیانیه از نظر دور نماند و ارتباط منطقی و محتوایی مسائل با یکدیگر روشن شود.

۳. از آنجا که فراگیران این متن در حوزه‌های مختلف علمی قرار دارند، در حد امکان تلاش شده است با بیانی ساده و با بهره‌گیری از حداقل مباحث نظری مطالب مطرح شود؛ با این حال نباید این واقعیت را نادیده گرفت که مباحث بیانیه با مباحث دانش سیاسی و سایر دانش‌های اسلامی پیوند خورده است، در نتیجه پیراستن متن از مباحث نظری که پشتوانه آن به شمار می‌رود قدری دشوار است.

نگارنده خرسند است که در جهت انجام وظیفه و رسالت فرهنگی خویش و در راستای اهداف متعالی انقلاب اسلامی کوشیده است بیانیه رهبر حکیم انقلاب اسلامی را که بسان درّی گران‌بهاست با توجه به بضاعت مزجات خویش مبنای تأمل علمی قرار دهد؛ بدان امید که گامی در جهت ارتقای آگاهی سیاسی و اجتماعی خوانندگان علاقه‌مند برداشته باشد. نگارنده بر این باور است که آنچه فراهم آمده است و اینک در اختیار مخاطب برای مطالعه قرار می‌گیرد، شایسته و درخور تبیین بیانیه نبوده و نیست اما آنچه مایه خرسندی است آن است که در حد توان کوشش خود را به کار بسته است.

نویسنده اثر امیدوار است که نوشتار حاضر برای مخاطبان حوزه و دانشگاه سودمند افتد و توانسته باشد شمه‌ای از ابعاد گوناگون این بیانیه را برای آن‌ها به تصویر بکشد. بر خود فرض می‌دانم از همه کسانی که در تدوین این اثر سهیم بوده‌اند سپاسگزاری کنم. نخست از دست‌اندرکاران سازمان «سمت» که براساس وظیفه ذاتی خود مبنی بر تدوین متون درسی درخور عظمت انقلاب اسلامی، پیشنهاد تدوین متن درسی با محوریت بیانیه را ارائه کردند، به‌ویژه ریاست محترم سازمان، جناب حجت‌الاسلام دکتر محمد ذبیحی، و معاون پژوهشی، جناب آقای دکتر حمیدرضا خادمی، تقدیر و تشکر می‌نمایم. بدون تردید اگر پیشنهاد، پیگیری مستمر و اهتمام ویژه ایشان و همکارانشان در دفتر قم سازمان نبود، اثر پیش رو در موعد زمانی مشخص آماده‌نشر نمی‌شد و در دسترس دوستان آن قرار

نمی گرفت. همچنین از گروه تخصصی علوم سیاسی سازمان که با ارزیابی خویش به ارتقای ساختار و محتوای این اثر یاری رساندند تقدیر و تشکر می کنم. قدردان تلاش ویراستار محترم و همه عزیزانی که در آماده سازی این اثر نقش داشته اند نیز هستم.

نگارش این اثر زمانی به انجام رسید که حوزه های علمیه و کسانی که از محضر پرفیض علامه بزرگوار حضرت آیت الله مصباح یزدی رضوان الله تعالی علیه بهره مند بودند، در سوگ و ماتم فقدان وی به سر می بردند. پس از انتشار بیانیه گام دوم، آن استاد حکیم و فرزانه مشوق پژوهش در این زمینه بودند و خود نیز با تشکیل کارگروهی در صدد تدوین متنی علمی به تناسب ابعاد گوناگون بیانیه برآمدند و با مجاهدتی وصف ناپذیر جلساتی را برای تدوین و طراحی بیانیه برگزار کردند و طی آن ابعاد گوناگون بیانیه را مورد بحث و گفتگو قرار دادند؛ اما ناباورانه و سوگمندانه به دیار باقی شتافتند. خداوند ایشان را غریق رحمت های واسعة خود قرار دهد و با اولیای الهی محشور گرداند. در پایان از دست اندرکاران مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) و کسانی که در تدوین این اثر به طور مستقیم و غیر مستقیم نقش داشته اند کمال قدردانی را دارم و این اثر را به روح با عظمت آن استاد فرزانه و همه مجاهدانی تقدیم می کنم که پیشگام جریان مقاومت در ایران، منطقه و جهان به شمار می روند و امنیت ایران و منطقه مرهون مجاهدت آنان است. کسانی که با نصب العین قرار دادن رهنمودهای رهبر فرزانه و حکیم انقلاب در پی تحقق تمدن نوین اسلامی و ظهور آفتاب ولایت عظمی هستند. در پایان خداوند منان را بر این توفیق سپاس می گویم.

محمد جواد نوروزی

عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

دهه فجر ۱۳۹۹ خورشیدی